

Cần Thơ

Câu chuyện quyến rũ cuối dòng Mê Kông

Vũ Thống Nhất

Mạng lưới kênh rạch và kiến trúc đô thị đã tạo nên một Cần Thơ vừa hiện đại, rộng mở hội nhập vừa mang nét duyên truyền thống rất đối bình dị, nên thơ và riêng biệt. “Đô thị miệt sông nước” ven sông Hậu này sẽ lung linh, sống động, độc đáo hơn khi chúng ta kể thêm những câu chuyện về “văn minh sông nước” cho bạn bè gần xa.

Sông nước, kênh rạch Cần Thơ đẹp “cỡ” nào? Tạp chí Departures của Mỹ vừa công bố danh sách 9 thành phố sở hữu hệ thống kênh đào đẹp nhất thế giới. Trong danh sách này, thành phố Cần Thơ xếp ở vị trí thứ 4 trước cả các thành phố Cape Coral, Florida (Mỹ), Alleppey, Kerala (Ấn Độ), Tigre (Argentina), Bangkok (Thái Lan) và Petersburg (Nga).

Trước đó, trang Mysterious World (2015) cũng ca ngợi Cần Thơ là nơi có kênh đào đẹp với chợ nổi cùng cảnh giao thương tấp nập và cũng lọt vào “top” thành phố có kênh rạch đẹp nhất thế giới.

Vẻ đẹp sông nước Cần Thơ quyến rũ đến mức chỉ trong vòng chưa đầy một tháng trong năm 2019, tử phú Joe Lewis, ông chủ đội bóng Tottenham Hotspur đã cưỡi siêu du thuyền Aviva đến Cần Thơ hai lần; đi thăm chợ nổi Cái Răng. Ông đặc biệt thích thú cách buôn bán truyền thống của người dân trên chợ nổi Cái Răng; đến Cồn Sơn nghe giới thiệu về những loài cá đặc trưng trên sông Mê Kông (cá tra, cá thác lát cườm, cá lăng, cá hô, cá hồng vĩ, cá măng rổ...) và thưởng thức hàng chục loại bánh dân gian Nam Bộ.

Cần Thơ có sông Hậu, một trong hai chi lưu của sông Mê Kông huyền thoại, chảy xuôi qua 5 cồn thơ mộng với chiều dài hơn 60km, chiều rộng khoảng 800 - 1500m. Sông Cần Thơ chảy theo một vòng cung bao quanh các quận Ô Môn, Bình Thủy, Ninh Kiều và đổ ra sông Hậu tại bến Ninh Kiều, địa danh du lịch “trên bến dưới thuyền” nổi tiếng của Cần Thơ. Đây là nơi hợp lưu của con sông Hậu và sông Cần Thơ, nơi tụ họp của những người dân sống bằng nghề sông nước từ buổi đầu khai mở với các ngôi làng và các bến chợ hình thành ở các khúc sông thuận lợi, cửa vào ngã ba, ngã tư ven sông.

Thành phố Cần Thơ có hơn 48 tuyến sông, tổng chiều dài 579,3km với 658 cảng, bến. Bên cạnh các sông rạch tự nhiên (sông Ô Môn, sông Thốt Nốt, rạch Bình Thủy, rạch Cái Khế, rạch Đầu Sáu...) địa phương còn có hệ thống kênh đào len lỏi sâu trong từng mảnh vườn nếp nhà.

Mạng lưới kênh rạch và kiến trúc đô thị mang đến cho thành phố Cần Thơ một nét duyên rất đối bình dị, nên thơ và riêng biệt. Là đô thị loại I duy nhất đồng bằng với tốc độ đô thị hóa cao cùng vị

thế trung tâm miệt vườn sông nước Nam Bộ, Cần Thơ đã định hình trở thành “Đô thị sông nước” độc đáo của đồng bằng châu thổ Cửu Long và cả nước.

Cư dân Cần Thơ sanh ra bên những dòng sông, sống chung cùng sông nước, gắn đời mình với ghe xuồng, kênh rạch sẵn cá tôm. Tính cách khoáng đạt, rộng mở, ưa kết giao... của người Cần Thơ cũng nhờ môi trường sống rộng mở, không gian sống hòa đồng và thân thiện.

Ở trên vùng đất mới, có lẽ những dòng kênh là chứng nhân tồn tại lâu đời, bền vững nhất thay vì những đê dài, thành cổ như các vùng đất khác. Mạng lưới kênh đào Cái Sắn, Xà No, Thị Đới, Bốn Tổng... là những công trình gắn với máu xương hàng ngàn người, của bao thế hệ cha ông đi mở cõi. Những dòng kênh đó đã giúp cho cha ông ta chinh phục và định cư bền lâu ở vùng đất trũng thấp rất đặc trưng này.

Đã hàng trăm năm, chính những dòng kênh, chiếc xuồng giữa hệ thống sông ngòi, kênh rạch chằng chịt đã góp phần tạo ra nét duyên bản địa, “hồn cốt” cho Cần Thơ (và châu thổ này). Một nền “văn minh kênh rạch” chân quê mộc mạc, bình dị nhưng vô cùng đặc sắc, độc đáo hình thành từ đó. Ngã ba ngã bảy trên sông đã tạo ra chợ nổi bập bênh, đủ sắc màu hoa trái phương Nam để khi neo ghe dập dềnh đợi chờ con nước phiêu diêu thả hồn nhịp điệu tài tử “hò xừ xang xể” cùng câu hò chèo ghe (hò mái một, hò mái ba, hò mái dài, mái cụt, mái trường), hò sông Hậu.

Đã hàng trăm năm, những căn nhà bám theo bờ sông bờ rạch vắng tiếng gọi đò lúc mờ sáng ấm áp sum vầy “dân ấp dân lân”. Bên rặng bần, rặng dừa nước bến sông, bến nước, sần nước...

in đậm ký ức suốt bao thế hệ. Nơi đó có chiếc xuồng ba má cột trong con mương, con rạch nhỏ; có chị Ba, chị Tư rửa chén vo gạo, lụi cùi giặt áo quần và cả hẹn hò lứa đôi; có những đứa trẻ rủ nhau phóng xuồng dòng kênh sau một ngày rong ruổi lưng trâu trên những cánh đồng xa.

Nước xuôi thì chèo mái chài, nước ngược lại chèo mái cuốc, nước xoáy thì nạy hay chèo mái một. Cả trăm kiểu dáng ghe xuồng cùng cách thức khai thác, phương tiện sinh sống trên sông nước đa dạng, phong phú cũng đủ thấy sự thích nghi, sáng tạo tuyệt vời của cư dân miệt sông nước.

Chính những “đặc sản” đó đã tạo nên, làm giàu hơn sắc thái văn hóa riêng của Cần Thơ và hạ lưu sông Mê Kông huyền thoại.

“Đi một ngày đàng, học một sàng khôn”, các cụ dạy vậy. Lang thang “thành phố của các kênh đào” Venice lại còn cao hơn về sông nước miền Tây. Cũng thiệt ngạc nhiên khi Tòa thánh Vatican (Roma - Italia) trưng bày hàng trăm mô hình tàu thuyền, ghe cổ của các quốc gia trên thế giới, thu hút rất đông khách tham quan. Vì sao đến nay Cần Thơ (cũng như ngành du lịch đồng bằng), nơi có “văn minh sông nước” đậm đặc đến vậy vẫn chưa có một “Bảo tàng sông nước” đúng tầm?

Câu chuyện về sông nước Cần Thơ sẽ hấp dẫn, quyến rũ hơn nếu chúng ta tạo ra những sản phẩm du lịch mới, mang tính đột phá. Chợ nổi là kết tụ tinh hoa cao nhất của “văn minh sông nước”; là nét riêng, bản sắc, chỉ có ở mảnh đất phương Nam; là môi trường tích tụ đa dạng các loại hình văn hóa vật thể, phi vật thể, từ hò đáp, nói thơ đến cải lương, hồ quảng, đờn ca tài tử...

Thời hội nhập, chợ nổi cũng phải văn minh, chuyên nghiệp, khoa học hơn. Điều này cần một tư duy mới, cách nhìn mới trong bảo tồn văn hóa chợ nổi Cái Răng. Đã xác định “chợ du lịch” thì phải giữ cho bằng được “hồn sông”, đó là chất quê, tính truyền thống trên cái nền giao thương cả trăm năm của cư dân bản địa. Phôi phai, mất dần cái chất “chân quê” là mất dần sức hút chợ nổi.

Một “Bảo tàng sông nước Nam Bộ” hiện diện ngay trên vùng nước chợ nổi Cái Răng. Điểm nhấn, trọng tâm này sẽ trưng bày, chọn lọc các kiểu ghe xuồng Nam Bộ từ xưa đến nay (xuồng ba lá, năm lá, ghe bầu, ghe chài, ghe lườn, ghe lưới, ghe bè, ghe cá, ghe cào, ghe lồng, ghe giàn, ghe hàng bố, ghe ô, ghe điệu rồi tắc ráng, phà, chệt, bè; ghe người Chăm mũi cao thân nhỏ có mui, ghe Cà Mau chở cặp chiếu hoa của soạn giả Viễn Châu...). Đến đây du khách sẽ biết về con nước rong, nước ròng, nước đứng; hiểu thêm văn hóa tín ngưỡng liên quan đến ghe xuồng như người đóng ghe có lễ cúng ghim lô, cúng khai nhãn, cúng hạ thủy cầu cho mọi việc được hanh thông. Người sử dụng ghe thì cúng ở đầu mũi ghe cầu cho mua may bán đắt (dân thương hồ), đánh bắt được nhiều cá tôm (nghề hạ bạc), chở khách được an toàn (dân tàu đò)... Bên cạnh các phương tiện giao thông đường thủy là cách thức, công cụ đánh bắt thủy sản (câu thượt, câu nhấp, câu rê, câu dầm, câu cắm, câu giăng; chiếc lờ, trúm, lợp, đó, rọ, bung, xà di; lưới rùng, lưới chụp, lưới xếp, te, đáy, càng chông, vó gặt, vó càng...). Trên bờ có khu vực đa phương tiện (ấn phẩm, phim, truyền thông số, các loại hình nghệ thuật dân gian, dân tộc) giới thiệu “văn hóa sông nước”, khu ẩm thực phục vụ

khách du lịch...

“Bảo tàng văn hoá sông nước Nam Bộ” sẽ là một sản phẩm du lịch “độc nhất vô nhị” tại Việt Nam bởi nó mới lạ, độc đáo, hấp dẫn, mang tính vùng, tính cạnh tranh (khác biệt) rất cao. Và không chỉ làm sống lại mà còn góp phần bảo tồn giá trị văn hóa (vật thể, phi vật thể), nét đẹp tiền nhân mở cõi; kéo dài thời gian lưu giữ khách tại chợ nổi, tăng thu nhập, việc làm cho người dân, mở cơ hội cho các làng nghề, dịch vụ liên quan phát triển.

Tôi cũng mơ sáng lên chiều xuống được ngắm một cảnh du lịch đường sông tập nập, hiện đại; bến du thuyền quy mô, đẳng cấp, đúng tầm vị thế trung tâm vùng nhằm kết nối các tour, tuyến du lịch xuyên biên giới với các nước hạ lưu Mê Kông. Đi kèm với cảnh du lịch, bến du thuyền là các dịch vụ bảo dưỡng, sửa chữa, thậm chí là đóng mới du thuyền cùng hệ thống khách sạn, khu nghỉ dưỡng, nhà hàng tiêu chuẩn cao...

Lễ hội cầu an (lễ Tống phong, Tống gió, Tống ôn) đã có hơn 100 năm ở xóm Chài (phường Hưng Phú, quận Cái Răng); bảo tồn, phát huy các giá trị thẩm mỹ, kiến trúc nhà vườn, phong tục sinh hoạt thôn dã của đất cồn, cù lao... sẽ giúp “văn hóa bản địa” sông nước Cần Thơ sống lại, lan tỏa và hội nhập vào thế giới hiện đại hôm nay.

“Nước rong nước chảy tràn đồng/ Tô duyên sẵn có chỉ hồng chưa se”. Ngày ngày trên dòng sông Hậu, sông Cần Thơ, trong những con rạch và 5 dải cù lao đất Tây Đô khảm đầy bạn bè bốn phương tụ về tham quan, trải nghiệm.

Hãy kể thêm những câu chuyện về Cần Thơ và hạ lưu dòng Mê Kông huyền thoại...